

DOI: <https://doi.org/10.33731/32020.216559>

ДОКАЗОВЕ ПРАВО ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ПРАВА

Анна Штефан,
завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності,
кандидат юридичних наук
ID ORCID: 0000-0003-2382-4849

Стаття присвячена дослідженню доказового права з точки зору його місця в елементній будові загальної системи права. Розглянуто існуючі наукові підходи щодо віднесення доказового права до правового інституту і підгалузі права. Охарактеризовано особливості взаємодії норм матеріального і процесуального права у доказуванні, встановлено, що доказування у цивільному судочинстві регулюється нормами процесуального права та знаходиться під впливом норм матеріального права, котрі створюють передумови для здійснення доказової діяльності. Зроблено висновок, що доказове право є самостійним комплексним утворенням, яке не належить до жодного з елементів системи права. Воно має в основі норми процесуального права та характеризується особливим порядком застосування норм матеріального права.

Ключові слова: доказування, доказове право, система права

Використання терміна «доказове право» не є новітньою науковою тенденцією. У першому виданні «Теорії судових доказів в радянському праві» 1941 року А. Я. Вишинський згадував теорію доказового права, котру називав «найголовнішою, центральною теорією судового права», і тлумачив його як «правила, якими регулюється процес збирання й оцінки судових доказів» [1, 19, 22]. У 1956 році К. С. Юдельсон вказував, що доказове право «є складовою права процесуального, відноситься до всіх стадій радянського цивільного процесу» [2, 19–20]. У цивільній процесуальній доктрині за часів радянського періоду здійснювався аналіз правових норм, які регулюють доказування, вони здебільшого розглядалися як загальний інститут цивільного процесуального права, а більш істотного роз-

витку такі дослідження набули вже після розпаду СРСР.

Сьогодні процесуальній науці демонструє доволі високий ступінь інтересу до розглядуваної сфери, однак у багатьох працях, не дивлячись на використання терміну «доказове право», відсутній аналіз природи цього явища. В існуючих наукових розробках часто стверджується про поєднання у доказовому праві норм матеріального і процесуального права, проте не обґрунтовано співвідношення між ними у правовому регулюванні доказування. Ті з авторів, котрі здійснили спроби визначити місце доказового права у загальній системі права, дійшли різних і часом взаємовиключних висновків. У зв'язку з цим постають питання, яким чином у доказуванні діють норми матеріального права, а також чи є достатні підстави розгляда-

¹ Стаття друкується в авторській редакції.

ти доказове право як структурну частину загальної системи права, і якщо так, то якому з її елементів воно відповідає. У цій статті розглядатиметься цивільний процесуальний аспект доказового права, хоча порушені питання такою ж мірою стосуються й інших процесуальних галузей.

Літературний огляд. У взаємозв'язку з цивільним процесом доказове право системно розвиває порівняно небагато науковців. Найбільша кількість таких розробок належить російським ученим, серед яких О. О. Нахова, В. А. Новицький спільно з Л. Ю. Новицькою, І. В. Решетнікова, М. А. Фокіна. У Республіці Білорусь деякі питання доказового права окреслені Т. С. Тарановою, в Азербайджані — А. Г. Байрамовим. В українській доктрині цивільний процесуальний аспект доказового права розробляв В. Д. Андрійцо, однак завершеного комплексного дослідження з цього напрямку поки що немає. Проблеми, яким присвячено цю статтю, у працях зазначених учених вирішені не однаково, що буде проілюстровано в ході дослідження.

Мета та задачі дослідження у цій статті полягають у з'ясуванні співвідношення між нормами матеріального і процесуального права у правовому регулюванні доказування, характеристиці доказового права з точки зору елементної будови загальної системи права та виробленні висновків про сутність і природу доказового права.

Характеристика доказового права в науці цивільного процесуального права. Теоретичні розробки проблем доказового права свідчать про неоднакове його сприйняття представниками наукової спільноти.

У поодиноких випадках доказове право розглядається суто у значенні суб'єктивного права заінтересованої особи доказувати обставини справи, здійснювати доказову діяльність: «оскільки доказування — це безумовно діяльність, то необхідно говорити про відповідний процес доказування. Тому на-

дали авторами під термінами доказове право або право доказування буде розумітись певне суб'єктивне процесуальне право окремого суб'єкта — доказувати в суді певні юридичні обставини, що мають значення для правильного вирішення справи» [3, 23–24].

Таке розуміння доказового права доповнюють В. А. Новицький та Л. Ю. Новицька, підходячи до нього як до явища, яке слід розглядати в об'єктивному і суб'єктивному сенсі. На думку учених, «доказове право — універсальна юридична конструкція, котра несе основне навантаження в судовому правозастосуванні. Доказове право (об'єктивне) — це правила судового доказування, встановлені в джерелах права для судових процесів і позасудових процедур. Доказове право (суб'єктивне) — це право доказувати в установлених державою юридичних формах» [4, 7–8].

Інші дослідники здійснили спроби з'ясувати місце доказового права у загальній системі права, однак це поки що не призвело до формування спільного висновку з цього приводу.

На думку І. В. Решетнікової, доказове право — «специфічне правове утворення, комплексний правовий інститут. Загальні норми доказового права є інститутом загальної частини цивільного процесуального права, спеціальні норми містяться в інститутах особливої частини цивільного процесуального права і в матеріальному праві. Оскільки докази не характеризуються однорідністю фактичного змісту (бо не охоплені якоюсь однією галуззю права) та законодавчою відокремленістю у вигляді глав, розділів тощо (положення про докази містяться у багатьох процесуальних інститутах і нормах матеріального права), можна говорити лише про таку комплексність, під якою розуміється неможливість вирішення справи без реалізації в процесі доказування загальних і спеціальних норм в сукупності» [5, 20].

Як комплексний інститут доказове право розглядає й О. О. Нахова, зауважуючи, що «сукупність його норм утво-

рюють процесуальні норми загального і спеціального характеру, а також спеціальні норми матеріального права, які конкретизують доказування в окремих категоріях справ» [6, 36]. Також учена вважає, що «доказування є міжгалузевим інститутом цивільного процесуального, арбітражного процесуального права, судового адміністративного процесуального права, оскільки схожими є задачі, способи доказування» [7, 45]. Точку зору про міжгалузевий характер цього інституту, який існує в межах усіх процесуальних галузей права, поділяють й інші науковці [8, 176].

Не погоджуючись з належністю доказового права до правового інституту, В. Д. Андрійцьо вказав на те, що в рамках цивільного процесуального права можна говорити про існування підгалузі доказового права як об'єднання правових інститутів, які регламентують процес доказування [9, 191, 192]. На думку ученого, ця підгалузь має загальну частину, до якої слід віднести норми, що виявлятимуть свою дію на всіх етапах доказування, та особливу частину, яка містить норми, що регламентують окремі етапи доказування, окремі процедури, особливості доказування в наказному і окремому провадженні та в судах вищих інстанцій, а також норми матеріального права, які визначають специфіку доказування в окремих категоріях справ [10, 100]. Схожі судження висловлює А. С. Зеленьак, обґрунтовуючи, що доказове право як підгалузь цивільного процесуального права має власні предмети і метод правового регулювання, властиву для галузі права структуру (поділ на загальну та спеціальну частини) і відокремлення норм, які регулюють процес доказування, в окремий структурний елемент Цивільного процесуального кодексу [11, 49–52].

Таке розуміння доказового права з точки зору елементної будови системи права також є не безспірним. На думку О. В. Бауліна, «комплекс норм про доказування не може вважатися підгалуззю процесуального права, оскільки відсут-

не його відособлення від інших процесуальних норм та інститутів» [12, 162]. М. А. Фокіна аргументує неможливість віднесення доказового права до підгалузі цивільного процесуального права тим, що «це не відповідає вимогам, які пред'являються до підгалузі права, а саме, високому ступеню спеціалізації, диференціації й інтеграції правових спільностей, що входять до її складу». Вважаючи, що норми доказового права безпосередньо не включаються в галузь цивільного процесуального чи арбітражного (господарського) процесуального права, а пронизують позовне провадження, окреме провадження та інші види проваджень, учена тлумачить доказове право як «самостійне системно-структурне утворення на рівні об'єднання інститутів в системі цивільного процесуального права й арбітражного процесуального права. Його елементами виступають асоціація загальних норм та інститути доказового права. Норми, що закріплені в законодавстві матеріально-правового характеру і мають подвійний — матеріально-правовий-процесуальний — ефект, включаються у доказове право через його елементи, надаючи їм комплексний характер» [13, 60, 72].

Як слід з розглянутих доктринальних положень, доказове право — неоднорідне явище. Для характеристики його сутності необхідно встановити, які норми входять до його складу, яким чином вони поєднані між собою та як вони задіяні в доказуванні. Це утворить підґрунтя для відповіді на питання, чи може доказове право розглядатися як правовий інститут або підгалузь права, чи воно займає якесь інше місце в системі права.

Особливості дії норм процесуального і матеріального права у доказуванні. Доказове право — це в першу чергу норми процесуального права, котрі встановлюють процедуру доказування на всіх її етапах, визначають основні вимоги, у відповідності до яких мають вчинятися процесуальні дії,

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

спрямовані на встановлення обставин справи. Зв'язок доказового права з правом процесуальним очевидний, однак доказування у цивільних справах знає безпосереднього впливу зі сторони норм матеріального права.

Норми матеріального права слугують основою для формування предмета доказування. Не може існувати цивільної справи, в якій не потребувалося б встановлення фактів матеріально-правового характеру, адже правовідносини, які належить встановити суду, регулюються нормами матеріального права. З цих норм випливає основний зміст доказової діяльності у справі та належність кожного доказу, поданого на підтвердження вимог і заперечень учасників справи. Передбачаючи форму вчинення певних правочинів, порядок видачі різного роду документів, компетенцію різних органів щодо прийняття тих чи інших рішень, норми матеріального права сприяють у визначенні допустимості засобів доказування. Також вони встановлюють правові презумпції, які впливають на предметний розподіл обставин, що підлягають доказуванню, між учасниками справи. Деякі норми матеріального права безпосередньо визначають тягар доказування, зокрема, згідно з ч. 2 ст. 623 ЦК доказування розміру збитків, заподіяних порушенням зобов'язання, покладене на кредитора. Понад це, в нормах матеріального права закріплено різного роду іmunітети, котрі обмежують можливість допиту певних осіб як свідків без одержання відповідної згоди, встановлено правовий статус судових експертів, порядок проведення судових експертиз та вимоги до висновків експертів.

З цього вбачається, що доказова діяльність у цивільних справах не може здійснюватися із застосуванням лише норм цивільного процесуального права і потребує звернення до норм матеріального права. В ряді цих норм визначені конкретні умови, що стосуються доказування у певних випадках, зокрема, у ч. 1 ст. 218 ЦК зазначено, якими доказа-

ми може доводитися заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин; у ч. 4 ст. 306 ЦК передбачено можливість залучення як доказу до справи кореспонденції, яка стосується фізичної особи; у ч. 1 ст. 435 ЦК встановлено презумпцію авторства. Проте кількість таких норм порівняно невелика і на відміну від процесуального права, матеріальне право не містить жодної норми, яка підлягала б застосуванню в доказуванні у кожній цивільній справі. В актах матеріального законодавства відсутні положення, які б чітко визначали коло обставин, що підлягають встановленню у тій чи іншій категорії справ, та перелік засобів доказування, за допомогою яких ці обставини можуть бути встановлені. Норми, на підставі яких суд може зробити висновок про допустимість доказів, регулюють певну сферу матеріальних правовідносин і переважно не містять конкретної вказівки на те, які докази будуть допустимими у справі, котра може виникнути у зв'язку з цими правовідносинами. Тобто, предмет доказування у справі, належність доказів та матеріально-правовий елемент їх допустимості здебільшого виводяться з положень матеріального права опосередковано, при цьому в кожному конкретному випадку це можуть бути зовсім різні законодавчі положення. На розподіл тягара доказування норми матеріального права впливають лише в окремих випадках; свідки, що мають особливий правовий іmunітет, залучаються не в кожную справу; висновок експерта не завжди використовується для встановлення обставин справи. Тобто, в той час як деякі норми процесуального права, зокрема, ст. 76–81, 83, 89 ЦПК, застосовуються у доказуванні в усіх цивільних справах, жодної універсальної норми матеріального права, яка була б задіяна у доказуванні в кожному без винятків випадку, не існує.

Норми процесуального права регулюють доказування безпосередньо, встановлюючи права та обов'язки

суб'єктів доказування, конкретні правила і процедури подання, дослідження й оцінки доказів. Норми матеріального права включаються у доказування вибірково, ситуативно, їх дія завжди має індивідуально-контекстний характер та обмежена вирішенням окремих питань. Тому видається, що дія норм матеріального і процесуального права в доказуванні співвідноситься так: порядок доказування регулюється нормами процесуального права, а норми матеріального права створюють передумови для доказування.

Місце доказового права в системі права. Доказове право поєднує норми процесуального і матеріального права, однак таке поєднання не є системним. Система — це «порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чогонебудь; сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням; будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин» [14, 203–204]. Для системи характерна чітка структурна побудова, в якій елементи мають взаємні зв'язки та взаємодію, розташовані за певними закономірностями й утворюють єдність, цілісне явище. В доказовому праві наявний вплив норм матеріального права на норми процесуального права, однак відсутня їх єдність, утворена для досягнення однієї спільної мети. Матеріальне і процесуальне право різняться функціональним призначенням їх норм, тому в контексті доказового права доцільно вести мову про сукупність, комплекс правових норм, а не їх систему.

В доказовому праві діє ряд інститутів. Правовим інститутом є «порівняно невелика, відокремлена група юридичних норм, які регулюють однорідні суспільні відносини конкретного виду» [15, 135–136]. «На відміну від галузі права, правовий інститут регулює не всю сукупність якісно однорідних суспільних відносин, а окремі видові особливості одного роду суспільних відносин або здійс-

нює особливе завдання, функції в усьому регулюванні» [16, 304–305]. Такими інститутами є інститут письмових доказів, інститут судової експертизи, інститут оцінки доказів тощо. Однак доказове право як таке не може бути віднесене до категорії інституту права.

По-перше, доказове право не характеризується відокремленістю невеликої групи правових норм. Окрім глави 5 розділу I ЦПК, яка справді є відокремленою та уособленою, положення, що стосуються доказів і доказування, містяться й в інших нормах ЦПК, значна частина яких регулює одночасно не тільки доказування, а й процесуальний порядок вчинення певних дій, певного провадження [17, 33]. Наприклад, процесуальна діяльність, пов'язана з доказуванням у підготовчому провадженні, визначається нормами глави 3 розділу III ЦПК. Дослідження доказів відбувається в судовому засіданні, що регулюється нормами глави 6 розділу III ЦПК. При витребуванні доказів одночасно застосовуються положення ст. 182–183 глави 1 розділу III ЦПК, які встановлюють порядок подачі заяв з процесуальних питань, при цьому заяви з процесуальних питань не належать до інституту, що використовується лише в доказуванні. Ці та інші законодавчі положення неможливо виділити як окрему групу норм. По-друге, оскільки в доказовому праві існують окремі структурні утворення, це не відповідає рівню поєднання правових норм в межах інституту права, котрий є порівняно простою конструкцією і не може включати в себе інші інститути. Тому вважати доказове право правовим інститутом не вбачається підстав, адже воно має більш складну природу.

Об'єднання правових інститутів в єдине підгалузі права, якою є «відносно автономна нормативна цілісність, що існує в рамках галузі права, об'єднує кілька споріднених правових інститутів та з урахуванням потреб юридичної практики може подолати інституційну недостатність і виокремитися в окремий

напряму правового регулювання» [18, 42]. «Підгалузь права об'єднує правові норми та інститути, які регулюють суспільні відносини, що мають певне самостійне значення у межах її відповідного типу» [19, 402]. Ознака об'єднання інститутів властива доказовому праву, проте віднесення його до підгалузі цивільного процесуального права неможливе вже в силу того, що сукупність норм доказового права не належить до однієї галузі права: одна їх частина міститься в різних главах різних розділів ЦПК, інші частини — в різних законодавчих актах матеріально-правового характеру.

Не видається доцільним вести мову про доказове право як галузь права. Галузю права є «відносно самостійна сукупність норм, що регулює якісно однорідну сферу (рід) суспільних відносин і володіє тільки їй властивим режимом правового регулювання (предметом, методом, метою, способами, типом правового регулювання)» [16, 298]. Цивільне процесуальне право і матеріальні галузі права регулюють різні, неоднорідні сфери суспільних відносин за допомогою різних режимів. Ті їх норми, що входять до складу доказового права, не мають спільного предмета й методу правового регулювання. Зокрема, цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (ст. 1 ЦК), в той час цивільне процесуальне законодавство визначає юрисдикцію та повноваження загальних судів щодо цивільних справ, встановлює порядок здійснення цивільного судочинства (ст. 1 ЦПК). Цивільне право як галузь приватного права передбачає широкі можливості для саморегуляції поведінки суб'єктів цивільних правовідносин і має в основі диспозитивний метод правового регулювання. Цивільне процесуальне право є галуззю публічного права, якій властивий в першу чергу імперативний метод правового регулювання, котрий містить категоричні приписи діяти певним чином. Відмінності в предметі і методах правового регулювання вказують на неможливість

об'єднання норм, що регулюють доказування, в одну галузь.

У теорії права обговорюється можливість існування комплексних галузей права, під якими розуміється «сукупність правових норм, що регулює як публічно-правові, так і приватноправові відносини, які неможливо регламентувати однією галуззю права» [20, 29]. «Головною рисою комплексних галузей права є входження до предмета їх регулювання кола суспільних відносин, що виокремилися із різних основних галузей права, проте мають свою специфіку, що зумовлює їх автономність. Переплетіння галузей права між собою є нічим іншим, як процесом використання одних і тих самих інститутів права різними галузями» [21, 154–155]. Це питання є дискусійним, його ґрунтовний аналіз і вирішення не входять до задач цього дослідження, однак якщо припустити, що комплексні галузі права є елементом системи права, доказове право не може розглядатися і в такому значенні.

Для комплексних галузей права має бути властивим спільне використання одних і тих же норм та інститутів первинними галузями, котрі об'єднуються в комплексну галузь, і неможливість регулювання певних суспільних відносин лише однією з первинних галузей. Проте норми матеріальних і процесуальної галузей в доказовому праві не мають такої взаємної залежності. Розглянемо це на прикладі ст. 209 ЦК, яка містить загальну вимогу щодо нотаріального посвідчення правочинів. У доказуванні ця норма застосовується з метою визначення допустимості як доказу договору, котрий підлягає нотаріальному посвідченню. Однак застосування цієї норми у матеріальних правовідносинах не потребує використання яких-небудь норм чи інститутів цивільного процесуального права. Доказування у цивільному судочинстві знаходиться під впливом норм матеріального права, проте жодні матеріальні правовідносини не регулюються за допомогою

норм цивільного процесуального права. Це свідчить про неможливість об'єднання цих норм у комплексну галузь права.

Таким чином, віднести доказове право до якого-небудь з елементів системи права неможливо, оскільки воно не відповідає сутності правового інституту, підгалузі чи галузі права і (гіпотетично) комплексній галузі права. Це самостійне комплексне утворення, яке має в основі норми процесуального права та характеризується особливим порядком застосування норм матеріального права.

Висновки. Доказування у цивільному судочинстві регулюється нормами процесуального права та знаходиться під впливом норм матеріального права, котрі створюють передумови для здійснення доказової діяльності. Норми процесуального і матеріального права у доказовому праві поєднані комплексно, а не системно, оскільки сукупність цих

норм не характеризується побудовою, властивою системі. Сукупності цих норм не властиві єдність предмету і методу правового регулювання, спільність у використанні одних і тих же інститутів та взаємність впливу, тому доказове право не належить до жодного з елементів системи права. Це правовий феномен, самостійне комплексне утворення, яке має в основі норми процесуального права та характеризується особливим порядком застосування норм матеріального права. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Вышинский А. Я. Теория судебных доказательств в советском праве. Москва: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1941. 220 с.
2. Юдельсон К. С. Судебные доказательства и практика их использования в советском гражданском процессе. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1956. 252 с.
3. Фурса С. Я., Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі: наук.-практ. посібник. Київ: Видавець Фурса С. Я., КНТ. 2005. 256 с.
4. Новицкий В. А., Новицкая Л. Ю. Проблемы доказательственного права: теория, законодательство, судебная практика: монография. Санкт-Петербург: ЛГУ им. А.С. Пушкина, 2017. 168 с.
5. Решетникова И. В. Доказывание в гражданском процессе: учеб.-практ. пособие для магистров. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2013. 527 с.
6. Нахова Е. А. Процессуальные новеллы доказательственного права в гражданском и арбитражном судопроизводстве. Вестник Санкт-Петербургской юридической академии. 2011. № 2 (10). С. 36-45.
7. Нахова Е. А. Доказательственное право в цивилистическом процессе и административном судопроизводстве: учебник. Санкт-Петербург: ВВМ, 2017. 405 с.
8. Курило М. П. Цивільне процесуальне право України та уніфікація на його основі інших процесуальних галузей права: теорія і практика: монографія. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2014. 401 с.
9. Андрійцьо В. Д. Доказове право як підгалузь цивільного процесуального права. Університетські наукові записки. 2013. № 3 (47). С. 191–196.
10. Андрійцьо В. Д. Общая и особенная части доказательственного права как подотрасли гражданского процессуального права. Современное право. 2013. № 7. С. 97–100.
11. Зеленьяк А. С. Використання речових доказів під час розгляду та вирішення цивільних справ: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2014. 238 с.

12. Баулин О. В. *Некоторые вопросы методики преподавания курса «Доказательства и доказывание в гражданском судопроизводстве». Гражданский процесс: наука и преподавание / под ред. М. К. Треушниковой, Е. А. Борисовой.* Москва: Городец, 2005. С. 160–168.
 13. *Курс доказательственного права: Гражданский процесс. Арбитражный процесс / Под ред. М. А. Фокиной.* Москва: Статут, 2014. 496 с.
 14. *Словник української мови. В 11 т. Т. 9. / І. К. Білодід, А. А. Бурячок та інші.* Київ: Наукова думка, 1978. 920 с.
 15. *Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб.* Київ: МАУП, 2003. 240 с.
 16. *Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге видання.* Київ: Алерта, КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
 17. *Штефан А. Принципи доказування у цивільному процесі. Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 3 (41). С. 32–38.*
 18. *Гавінська О. А. Підгалузі права в системі права сучасної України: дис. ... канд. юрид. наук.* Одеса, 2017. 200 с.
 19. *Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник.* Суми: Університетська книга, 2014. 544 с.
 20. *Добробог Л. М. Підгалузь права і комплексна галузь права як елементи системи права: проблемні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. № 11. Том 1. С. 27–29.*
 21. *Хряпченко В. П. Галузі в системі українського права: правове моделювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01.* Одеса, 2018. 188 с.
1. *Vyshynskiy A. Ya. Teoriya sudebnykh dokazatelstv v sovetskom prave.* Moskva: Yurydycheskoe yzdatelstvo NKIu SSSR, 1941. 220 s.
 2. *Yudelson K. S. Sudebnye dokazatelstva u praktyka ykh yspolzovaniya v sovetskom hrazhdanskom protsesse.* Moskva: Gosudarstvennoe yzdatelstvo yurydycheskoi lyteratury, 1956. 252 s.
 3. *Fursa S. Ya., Tsiura T. V. Dokazy i dokazuвання u tsyvilnomu protsesi: nauk.-prakt. posibnyk.* Kyiv: Vydavets Fursa S. Ya., KNT. 2005. 256 s.
 4. *Novytskyi V. A., Novytskaia L. Yu. Problemy dokazatelstvennogo prava: teoriya, zakonodatelstvo, sudebnaia praktyka: monohrafiya.* Sankt-Peterburh: LHU im. A.S. Pushkina, 2017. 168 s.
 5. *Reshetnykova Y. V. Dokazyvanne v hrazhdanskom protsesse: ucheb.-prakt. posobyе dlia mahystrov. 3-e yzd., pererab. y dop.* Moskva: Yurait, 2013. 527 s.
 6. *Nakhova E. A. Protsessualnye novelly dokazatelstvennogo prava v hrazhdanskom y arbytrazhnom sudoproizvodstve. Vestnyk Sankt-Peterburhskoi yurydycheskoi akademyy. 2011. № 2 (10). S. 36-45.*
 7. *Nakhova E. A. Dokazatelstvennoe pravo v tsyvylystycheskom protsesse y admynstratyvnom sudoproizvodstve: uchebnyk.* Sankt-Peterburh: VVM, 2017. 405 s.
 8. *Kurylo M. P. Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy ta unifikatsiia na yoho osnovi inshykh protsesualnykh haluzei prava: teoriia i praktyka: monohrafiia.* Sumy: Sumskiy natsionalnyi ahrarnyi universytet, 2014. 401 s.
 9. *Andriitso V. D. Dokazove pravo yak pidhaluz tsyvilnogo protsesualnogo prava. Universytetski naukovyi zapysky. 2013. № 3 (47). S. 191-196.*
 10. *Andryitsë V. D. Obshchaia y osobennaia chasty dokazatelstvennogo prava kak podotrasly hrazhdanskogo protsessualnogo prava. Sovremennoe pravo. 2013. № 7. S. 97–100.*
 11. *Zeleniak A. S. Vykorystannia rechovykh dokaziv pid chas rozghliadu ta vyrishennia tsyvilnykh sprav: dys. ... kand. yuryd. nauk.* Uzhhorod, 2014. 238 s.
 12. *Baulyn O. V. Nekotorye voprosy metodyky prepodavaniya kursa «Dokazatelstva y dokazyvanne v hrazhdanskom sudoproizvodstve». Hrazhdanskyi protsess: nauka y prepodavanye / pod red. M. K. Treushnykova, E. A. Borysovoi.* Moskva: Horodets, 2005. S. 160–168.

13. *Kurs dokazatelstvennoho prava: Hrazhdanskyi protsess. Arbytrazhnyi protsess / Pod red. M. A. Fokynoi. Moskva: Statut, 2014. 496 s.*
14. *Slovyk ukrainskoi movy. V 11 t. T. 9. / I. K. Bilodid, A. A. Buriachok ta inshi. Kyiv: Naukova dumka, 1978. 920 s.*
15. *Volynka K. H. Teoriia derzhavy i prava: navch. posib. Kyiv: MAUP, 2003. 240 s.*
16. *Skakun O. F. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. 2-he vydannia. Kyiv: Alerta; KNT; TsUL, 2010. 520 s.*
17. *Shtefan A. Pryntsypy dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2015. № 3 (41). S. 32-38.*
18. *Havinska O. A. Pidhaluzi prava v systemi prava suchasnoi Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk. Odesa, 2017. 200 s.*
19. *Sukhonos V. V. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. Sumy: Universytetska knyha, 2014. 544 s.*
20. *Dobroboh L. M. Pidhaluz prava i kompleksna haluz prava yak elementy systemy prava: problemni aspekty. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia. 2014. № 11. Tom 1. S. 27-29.*
21. *Khriapchenko V. P. Haluzi v systemi ukrainskoho prava: pravove modeliuвання: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Odesa, 2018. 188 s.*

Надійшла до редакції 25.05.2020 року

Штефан А. Доказательственное право как элемент системы права.

Статья посвящена исследованию доказательственного права с точки зрения его места в элементном строении общей системы права. Рассмотрены существующие научные подходы, касающиеся отнесения доказательственного права к правовому институту и подотрасли права. Дана характеристика особенностям взаимодействия норм материального и процессуального права в доказывании, установлено, что доказывание в гражданском судопроизводстве регулируется нормами процессуального права и находится под воздействием норм материального права, создающих предпосылки для осуществления доказательственной деятельности. Сделан вывод, что доказательственное право является самостоятельным комплексным образованием, не принадлежащим к какому-либо элементу системы права. Оно имеет в основе нормы процессуального права и характеризуется особым порядком применения норм материального права.

Ключевые слова: доказывание, доказательственное право, система права

Shtefan A. Evidence law as the element of the legal system. In the science of civil procedural law, there is considerable interest in the study of evidence law. In some cases, the evidence law is considered purely in the sense of the subjective right to prove the circumstances of the case but most researchers have attempted to determine the place of evidence law in the general system of law. However, the conclusions on this point are very different; the evidence law is proposed to be considered as both a legal institute, and as a branch of law, and as an independent formation. To characterize evidence law, it is necessary to determine what legal rules are parts of it, how they are interconnected, and how they are involved in the proving. This will provide a basis for answering the question of the place of evidence law in the system of law.

Evidence law is, first and foremost, rules of procedural law which establish the procedure for proving at all stages of it, determine the basic requirements under which procedural actions aimed at establishing the circumstances of a case must be made. The connection between the evidence law and the procedural law is obvious but proving in civil cases is directly influenced by substantive law.

Rules of substantive law are the basis for the formation of the subject-matter of proof. From these rules follows the main content of the evidentiary activity in the case and the relevance of evidence submitted to confirm the claims and objections of the participants in the case. Providing the form of committing certain transactions, the procedure for issuing various kinds of documents, the competence of different bodies to make certain decisions, the substantive law rules help to determine the admissibility of the means of proof. They also establish legal presumptions that affect the distribution of the circumstances to be proven between the parties to the case, the legal status of judicial experts, the procedure for conducting judicial examinations and the requirements for expert opinions. Therefore, the evidentiary activity in civil cases cannot be carried out with the application of the rules of civil procedural law only and requires the application of the rules of substantive law.

Despite this, unlike procedural law, substantive law does not contain any rule which is applicable in every civil case. The subject-matter of the case, the relevance of the evidence, and the substantive element of its admissibility are largely derived from substantive law, in each case being quite different legal provisions. That is, while some rules of procedural law, in particular, Art. 76-81, 83, 89 of the CPC are applicable in proving in all civil cases, there is no universal rule of substantive law which would be involved in proving in every case without exception. Rules of procedural law regulate proving directly by establishing the rights and obligations of the subjects of proving, specific rules and procedures for the submission, investigation and evaluation of evidence. The rules of substantive law are included in proving selectively, their action is always individual and contextual in nature and limited to the resolution of individual issues. Therefore, it seems that the effect of the rules of substantive and procedural law in proving is as follows: the order of proving is governed by the rules of procedural law, and substantive law creates the preconditions for proving.

The rules of procedural and substantive law in evidence law are combined in a complex, rather than systematic way, since the set of these rules is not characterized by the construction inherent in the system. The set of these rules is not peculiar to the unity of the object and method of legal regulation, commonality in the use of the same institutions and reciprocity of influence, so evidence law does not belong to any of the elements of the system of law. This is a legal phenomenon, an independent complex formation which is based on the rules of procedural law and is characterized by a special order of application of substantive law.

Key words: proving, evidence law, system of law